

Fizinių asmenų galimybės prisidėti prie kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus finansavimo

Užsienio šalių gerųjų praktikų analizė

Projekto vadovės Ieva Mikutavičiūtė ir Giedrė Pociūtė

2023 12 15

Turinys

Turinys	2
Įvadas	3
1. PARAMA	5
1.1. Estijos mokestinė lengvata fiziniams paramos teikėjams.....	5
1.2. Belgijos mokestinė lengvata fiziniams paramos teikėjams.....	6
1.3. Jungtinės Karalystės „Gift Aid“ paramos schema.....	6
2. GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO DALIES SKYRIMAS	7
3. NARYSTĖS PROGRAMOS	9
3.1. Suomijos muziejų narystės programa „Museokortti“.....	10
3.2. Estijos muziejų narystės programa „Muuseumikaart“.....	10
3.3. Nepriklausomų kino teatrų narystės programa „Cineville“.....	11
3.4. Olandijos kultūros narystės programa „We Are Public“.....	12
4. SUTELKTNIS FINANSAVIMAS	13
4.1. Lygiaverčio finansavimo taikymas sutelktnio finansavimo kontekste.....	13
4.1.1. Lygiaverčio finansavimo taikymo įtaka rėmėjų motyvacijai ir projektų sėkmei: NESTA tyrimo išvados.....	13
4.1.2. Olandijos „Voordekunst“ platforma.....	14
4.1.3. Estijos „Hooandja“ ir „Fundwise“ platformos.....	15
5. FONDALAI	16
5.1. Jungtinės Karalystės labdaros fondas „Art Fund“.....	16
5.2. Turkijos pavyzdys – Stambulo Kultūros ir Meno Fondas (IKSV).....	17
5.3. Estijos Nacionalinis Kultūros Fondas.....	17
6. KULTŪROS PREKĖS IR PASLAUGOS	18
6.1. Suomijos šokio festivalio „Zodiak“ siūlomos paslaugos.....	18
6.2. Paryžiaus nacionalinės operos rūmų „Palais Garnier“ iniciatyvos.....	18
6.3. San Fransisko modernaus meno muziejaus „SFMOMA“ kavinė.....	19
Išvados	21
Šaltiniai	22

Įvadas

Pastarąjį dešimtmetį pasaulyje vis dažniau diskutuojama apie alternatyvius finansavimo šaltinius kultūros ir kūrybinių industrijų (KKI) sektoriuje. Daugelyje Europos šalių, tarp jų ir Lietuvoje, istoriškai susiklostė finansavimo modelis, pagal kurį kultūra yra didžiąja dalimi išlaikoma iš valstybės biudžeto lėšų. Tačiau įvairios krizės, infliacija bei augantis KKI sektoriaus finansavimo poreikis kelia vis daugiau iššūkių nusistovėjusiam modeliui.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) duomenimis, biudžeto dotacijos kultūros sektoriui pastaraisiais metais sumažėjo daugelyje EBPO šalių ir sudaro vidutiniškai 1.2%. Vis dažniau pastebimas poslinkis nuo tiesioginės valstybės paramos kultūrai, link privačių investicijų ir paramos skatinimo, kuriame valstybė vaidina svarbų mediatoriaus vaidmenį. Įvairios partnerystės ir hibridinio finansavimo praktikos atveria kelią tvaresniam kultūros finansavimui ir padeda užpildyti finansines spragas.

Vienas iš alternatyvių kultūros sektoriaus finansavimo šaltinių – tai fizinių asmenų skiriamos lėšos. Šalyse su giliomis filantropijos tradicijomis, individualių rėmėjų indėlis į kultūros finansavimą dažnai lenkia verslo skiriamą paramą.¹ Net ir prisidėdama nedidelėmis sumomis, tačiau aktyviai aukojanti visuomenė gali daryti reikšmingą įtaką kultūros finansavimui.

Socialinio poveikio aljanso Vidurio ir Rytų Europai tyrimo ataskaitoje teigiama, jog Vidurio ir Rytų Europos regione slypi didelis filantropijos potencialas. 2022 metais aljanso atlikta apklausa „Filantropija Vidurio ir Rytų Europoje“ atskleidė, jog, tinkamai motyvavus ir sudarius tam reikiamas sąlygas, Vidurio ir Rytų Europos piliečiai būtų pasirengę aukoti beveik dukart daugiau nei dabar.² Europos filantropijos asociacijos „Philea“ išleistoje „Filantropijos aplinka Europoje 2022“ ataskaitoje minima, jog pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas filantropijos teisinės bazės ir infrastruktūros gerinimui, ypač šalyse, kuriose ji vis dar atsilieka.³

Šioje analizėje siekta apžvelgti užsienio šalių gerąsias praktikas, nukreiptas į fizinių asmenų galimybes prisidėti prie kultūros ir kūrybinių industrijų finansavimo. Nagrinėjami atvejai suskirstyti į šešias kategorijas, anksčiau išskirtas Lietuvos esamos situacijos analizėje⁴: parama, gyventojų pajamų mokesčio dalies skyrimas, sutelktinis finansavimas, fondai, narystės programos bei kultūros prekės ir paslaugos.

Analizei pasirinkti užsienio pavyzdžiai ryškiausiai atskleidžiantys nagrinėjamų paramos būdų problematiką ir potencialą. Siekta įtraukti Lietuvos kultūriniam ir geopolitiniam kontekstui artimesnių šalių

¹ Jungtinėje Karalystėje individualių rėmėjų kultūrai skiriama dalis sudaro 43% viso privataus finansavimo, tuo tarpu verslų indėlis tesiekia 18% (*The Culture Fix: Creative People, Places and Industries*, OECD Publishing, Paris, 2020, p. 232, https://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/the-culture-fix_29f05369-en)

² *Unlocking Private Capital for Social Good in Central & Eastern Europe*, Social Impact Alliance for Central & Eastern Europe, p. 13, <https://ceeimpact.org/en-2023-comprehensive-analysis/>

³ *The Philanthropy Environment in Europe*, Philea, gruodis 2022, p. 4, <https://philea.issuelab.org/resource/the-philanthropy-environment-in-europe-december-2022.html>

⁴ *Fizinių asmenų galimybės prisidėti prie kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus finansavimo: esamos situacijos analizė*, Kurk Lietuvai, 2023 m. lapkričio 15 d., p. 4, <https://data.kurk.lt/wp-content/uploads/2023/11/Fiziniu-asmenu-galimybes-prisideti-prie-kulturos-ir-kurybiniu-industriju-sektoriaus-finansavimo-Esamos-situacijos-analize.pdf>

---

atvejų – ypatingas dėmesys skirtas Estijos alternatyvaus kultūros finansavimo praktikoms, kultūros narysčių bei kultūros prekių ir paslaugų kontekste nagrinėta Suomijos patirtis. Vis dėl to, rengiant analizę nuspręsta neapsiriboti konkrečiu geografiniu regionu, o atrinkti reprezentatyviausius pavyzdžius kiekvienam iš nagrinėjamų lėšų skyrimo būdų. Prioritetas suteiktas ir toms užsienio praktikoms, kurių rezultatai ir efektyvumas jau buvo tyrinėti ir pagrįsti konkrečiais statistiniais rodikliais. Taip pat, atsižvelgta į tai, kokią vietą nagrinėjama valstybė užima Pasaulio dosnumo indekse (angl. World Giving Index).

Remiantis analizėje aptartomis užsienio gerosiomis praktikomis bus formuluojamos tolesnės rekomendacijos ir veiksmų planas, kaip skatinti fizinių asmenų įsitraukimą į Lietuvos kultūros sektoriaus finansavimą.

1. PARAMA

Tyrimų duomenys rodo, jog tiek fiziniai, tiek juridiniai paramos teikėjai pozityviai reaguoja į mokestines paskatas. Šalyse taikančiose mokestines paskatas fiziniams paramos teikėjams, pastarieji yra 12% labiau linkę aukoti, nei šalyse neturinčiose tokių paskatų. Taip pat nustatyta, jog dosnesnės paskatos lemia didesnę privačių rėmėjų įsitraukimą.⁵

2020 metų duomenimis, 32 iš 39 EBPO tirtų šalių taiko mokestines lengvatas paramą teikiančių fizinių asmenų atžvilgiu.⁶ Didžiojoje daugumoje tirtų valstybių šios lengvatos veikia mokesčių atskaitos (angl. tax deduction) principu, kai paaukota suma (arba jos dalis) yra atskaitoma nuo apmokestinamos pajamų dalies, to pasekoje leidžiant sumažinti apskaičiuojamą gyventojų pajamų mokesťį. Šioms atskaitoms paprastai taikomos lubos, išreiškiamos fiksuotu procentu nuo apmokestinamųjų pajamų ar/ir konkrečia fiksuota maksimalia suma atskaitoma nuo gyventojų pajamų mokesčio. Tokia sistema taikoma kaimyninėse Latvijoje bei Estijoje, taip pat Austrijoje, Vokietijoje, Čekijoje, Olandijoje bei daugelyje kitų šalių.

Kai kurios šalys taiko lengvatas, veikiančias mokesčių kredito (angl. tax credit) principu, pagal kurį taikomos lengvatos suma yra atimama tiesiogiai iš jau apskaičiuotos gyventojų pajamų mokesčio sumos ir gražinama gyventojams kaip permoka. Šiuo atveju taikomos lengvatos suma nepriklauso nuo pajamų mokesčio tarifo (ten kur taikoma progresinė mokesčių sistema). Mokesčių kredito principu veikiančioms pajamų mokesčio lengvatoms taip pat taikomos įvairios lubos. Tokia sistema būdinga Belgijai, Prancūzijai, Portugalijai, Graikijai ir kai kurioms kitoms Europos ir pasaulio šalims.⁷

Mokesčių atskaitos principu veikiančios lengvatos privalumai – jos taikymo paprastumas iš mokesčių administravimo perspektyvos ir tai, jog pastaroji turi didesnę sąlyginę svorį, kai kalbame apie aukštesnių pajamų asmenis, kurie dažnu atveju yra linkę aukoti didesnes sumas.⁸ Tačiau čia slypi ir rizika, jog tokiu principu taikoma lengvata gali skatinti mokestinę nelygybę mažesnių pajamų aukotojų atžvilgiu. Vienodą sumą paaukoję asmenys, priklausomai nuo mokesčių tarifo gali gauti skirtingą mokestinę nuolaidą. Tuo tarpu, mokesčių kredito principu veikianči lengvata yra laikoma progresyvesne, nes šiuo atveju lengvatos suma yra tiesiogiai priklausoma nuo paaukotos sumos. Paaukota suma ar jos dalis yra atskaitoma iš jau apskaičiuotos pajamų mokesčio sumos, todėl lengvatos sąlyginė vertė ir svoris yra vienodi visiems mokesčių mokėtojams.⁹

1.1. Estijos mokestinė lengvata fiziniams paramos teikėjams

Estija, kuri pasauliniame dosnumo indekse šiuo metu užima 49-tą vietą iš 142 šalių, yra viena iš daugelio Europos valstybių, kurioje fiziniams paramos teikėjams taikoma mokesčių atskaitos principu

⁵ *Donation States: An international comparison of the tax treatment of donations*, Charities Aid Foundation, gegužė 2016, p. 5, <https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-publications/fwg4-donation-states.pdf?sfvrsn=4>

⁶ *Taxation and Philanthropy*, OECD Tax Policy Studies, No. 27, OECD Publishing, 2020, p. 79, <https://doi.org/10.1787/df434a77-en>

⁷ *Ibid.*, p. 78–79

⁸ *Donation States: An international comparison of the tax treatment of donations*, p. 6

⁹ *Ibid.*, p. 55

veikianti lengvata. Estijos pajamų mokesčio įstatymas numato teisę fiziniams asmenims iš apmokestinamųjų pajamų sumos išskaičiuoti suteiktą paramą, kuri gali būti teikiama tiek pinigine tiek daiktine forma. Įstatymas numato, jog bendra pajamų mokesčio lengvatos suma asmeniui negali viršyti 1200 EUR ir sudaryti daugiau nei 50% apmokestinamųjų pajamų.

Estijos mokestinė politika filantropijos atžvilgiu buvo ne kartą tyrinėta ir peržiūrėta nacionaliniu lygmeniu. 2008 metais atliktas plataus masto tyrimas, kuriuo vertintas visuomenės įsitraukimo į filantropiją potencialas ir galimybės taikyti gyventojų pajamų mokesčio dalies paskirstymo (angl. tax allocation) sistemą nevyriausybiniam sektoriui remti. Tuomet prieita išvados, jog tikslingiau tobulinti ir plėtoti esamą mokestinių lengvatų sistemą, nes mokestinės lengvatos, priešingai nei GPM procento paskirstymo sistema, tiesiogiai prisideda prie privačių rėmėjų skaičiaus augimo ir filantropijos sklaidos.¹⁰ Naujausiais duomenimis, 16% estų teigia, jog yra susipažinę ir naudojami mokestinėmis lengvatomis paramos skyrimui. Šiuo aspektu šalis užima antrą vietą iš vienuolikos tirtų Centrinės ir Rytų Europos šalių.¹¹

1.2. Belgijos mokestinė lengvata fiziniams paramos teikėjams

Belgijoje individualiai filantropijai skatinti taikoma mokesčių kredito principu veikianti pajamų mokesčio lengvata. Fiziniai asmenys, skyrę paramos už daugiau nei 40 EUR gali pretenduoti į pajamų mokesčio dalies grąžinimą. Priklausomai nuo taikomo pajamų mokesčio tarifo, grąžintina mokesčio dalis sudaro apie 45% suteiktos paramos vertės. Šiai lengvatai taip pat taikomos lubos – lengvatos suma negali sudaryti daugiau nei 10% asmens apmokestinamųjų pajamų. Lengvata taikoma paramai, teikiamai pinigine forma, ir meno kūrinų dovanojimo atvejais.

Naujausiame pasaulio dosnumo indekse šalis užima 55 vietą iš 142 pozicijų. 2022 metų duomenimis 56% Belgijos gyventojų skyrė paramą įvairioms ne pelno siekiančioms organizacijoms. Vidutinė vieno namų ūkio skirta paramos suma vidutiniškai siekė apie 250 EUR. Gyventojų apklausos duomenimis, 63% individualių rėmėjų mokestines lengvatas laiko efektyvia paskata įsitraukti į mecenatystę.¹² Remiantis 2017 ir 2020 metais Belgijoje vykdytų apklausų duomenimis, kultūros sektoriui skiriama parama sudarė apie 10–12% visos fizinių asmenų skiriamos paramos.¹³

¹⁰ Kristina Mänd, „The Percentage Tax Mechanism: Past, Present and Future: Estonian overview”, Tax Designation, <https://taxdesignation.org/estonia/>

¹¹ *Unlocking Private Capital for Social Good in Central & Eastern Europe*, p. 22, <https://ceeimpact.org/en-2023-comprehensive-analysis/>

¹² Lukas Taylor, „Over half of Belgians donated to charities last year, survey shows”, *The Brussels Times*, <https://www.brusselstimes.com/474527/over-half-of-belgians-donated-to-charities-last-year-survey-shows>

¹³ Simon Leenknecht, „Short cultural policy profile: Belgium - Flanders”, *Compendium of Cultural Policies & Trends*, vasaris 2023, p. 17 https://www.culturalpolicies.net/wp-content/uploads/pdf_short/belgium/Belgium_Flanders_short_02_2023.pdf,

1.3. Jungtinės Karalystės „Gift Aid” paramos schema

Priešingai nei anksčiau aptartuose modeliuose, Jungtinėje Karalystėje veikianti mokestinė lengvata yra visų pirma nukreipta į remiamas labdaros organizacijas, o ne individualius paramos teikėjus. Vadinamoji „Gift Aid” schema suteikia galimybę paramą gaunančioms organizacijoms pasinaudoti lygiavėrio finansavimo (angl. match-funding) principu ir už kiekvieną jiems paaukotą svarą sterlingų, papildomai gauti 25 centus. Šiuo atveju individualūs labdaros teikėjai motyvuojami tuo, jog jų suteikta parama yra automatiškai didinama iš jų sumokėtų mokesčių.

„Gift Aid” schema taikoma tik Jungtinėje Karalystėje registruotų mokesčių mokėtojų teikiamai paramai ir priklauso nuo pajamų mokesčio tarifo. Aukštesnio tarifo mokesčių mokėtojams schema suteikia papildomą paskatą. Pastarieji mokesčių atskaitos būdu gali susigrąžinti 20% nuo bendros paramos sumos. Pavyzdžiui, jeigu fizinis mokesčių mokėtojas suteikia 100 £ paramos pasinaudodamas „Gift Aid” schema, paramos gavėjas papildomai gauna 25 £, taip bendra paramos suma padidėja iki 125 £. Metinės mokesčių deklaracijos metu šią paramą suteikęs aukštesnio pajamų mokesčio tarifo mokėtojas gali susigrąžinti 20% nuo šių 125 £, kas sudarytų 25 £.¹⁴

Jungtinės Karalystės „Gift Aid” schema				
Paramos teikėjui taikomas pajamų mokesčio tarifas	Paramos suma	„Gift Aid” papildomai suteikiama suma	Paramos gavėjo bendrai gaunama suma	Individuali mokesčių lengvata
Įprastas tarifas (20%)	1 000 £	250 £	1 250 £	0 £
Padidintas tarifas (40%)	1 000 £	250 £	1 250 £	250 £

2. GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO DALIES SKYRIMAS

Gyventojų pajamų mokesčio (GPM) dalies skyrimo modelis buvo pasitelktas šalyse, kuriose nesusiklostė filantropijos ir aukojimo tradicijos. Manyta, jog tokia mokesčių politika gali paskatinti mokesčių mokėtojų sąmoningumą ir padėti formuoti filantropijos kultūrą.¹⁵ Tokia sistema buvo įgyvendinta ir Lietuvoje. Šiuo metu Lietuvoje fiziniai asmenys gali skirti iki 1,2% gyventojų pajamų

¹⁴ *Taxation and Philanthropy*, p. 88

¹⁵ *Ibid.*, p. 89

mokesčio ne pelno siekiančioms įstaigoms ar organizacijoms bei meno kūrėjams. Nuo 2025 metų numatomi pakeitimai, kuriais remiantis 1,2% GPM dalis bus skiriama tik nevyriausybinėms organizacijoms ir/ar meno kūrėjams.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) duomenimis, gyventojų pajamų mokesčio dalies skyrimo sistema taip pat veikia Italijoje, Portugalijoje, Vengrijoje, Slovėnijoje bei Rumunijoje.¹⁶ Socialinio poveikio aljanso Vidurio ir Rytų Europai pristatyto tyrimo „Privataus kapitalo panaudojimas socialinei gerovei Vidurio ir Rytų Europoje“ ataskaitoje minima, jog GPM procento skyrimo sistema taikoma ir Slovakijoje bei Lenkijoje.¹⁷

Tyrinėjant užsienio praktikas, galima palyginti šiam tikslui skiriamą gyventojų pajamų mokesčio dalį. Lietuvoje ši dalis sudaro 1,2%, Rumunijoje iki 3,5%, Slovakijoje iki 3%, Vengrijoje – 1%, o Slovėnijoje tik 0,5%.

Įdomu tai, jog Italijoje, Lenkijoje ir Portugalijoje egzistuoja ne tik galimybė paramai skirti dalį gyventojų pajamų mokesčio, bet kartu taikomos ir kitos mokesstinės paskatos, orientuotos į paramą teikiančius fizinius asmenis. Pavyzdžiui, Lenkijoje gyventojai paramai gali skirti 1,5% gyventojų pajamų mokesčio ir tuo pačiu pasinaudoti mokesčių atskaitos principu veikiančia lengvata siekiančia iki 6%.

Italijoje fiziniai asmenys teikdami mokesčių deklaraciją, gali skirti 0.5% mokesčio ne pelno organizacijoms, kurios veikia socialinių paslaugų, sveikatos ir kultūros srityse. Vis dėlto, šis paramos skyrimo būdas nėra itin populiarus. Šalia egzistuoja ir mokesčių atskaitos principu veikiančia lengvata. Fizinių asmenų labdarai skirtos aukos, įskaitant paramą kultūros organizacijoms, gali būti išskaičiuojamos iš gyventojų pajamų mokesčio. Lengvatai taikomos lubos siekia 19% pajamų mokesčio sumos, lengvatos suma taip pat negali viršyti 2% visų deklaruotų pajamų. Italija, užimanti 87 vietą pasauliniame dosnumo indekse, turi gan plačiai išvystytą mokesstinę filantropijos skatinimo politiką. Nuo 2014 metų Italijoje pradėjo veikti „Art Bonus“ schema, suteikianti mokesčių kreditą kultūrą remiantiems asmenims.¹⁸ Fiziniai asmenys, skiriantys pinigines aukas viešojo kultūros paveldo bei meno vertybių išsaugojimui, turi teisę į mokesčių kreditą, kuris sudaro 65 % faktiškai paaukotos sumos. Mokesčių kreditas negali sudaryti daugiau nei 15 % apmokestinamųjų pajamų ir yra dalijamas į tris lygias metines dalis.

Portugalijos mokesčių mokėtojai gali ne tik skirti 0,5% gyventojų pajamų mokesčio pasirinktai ne pelno organizacijai, bet ir tam pačiam tikslui nukreipti dalį sumokėto pridėtinės vertės mokesčio.¹⁹ 15% sumokėto PVM įsigyjant tam tikras paslaugas (į kurias įeina automobilių remontas, maitinimas, apgyvendinimas ir kt.) bei 100% sumokėto PVM įsigyjant viešojo transporto bilietus (ir kitus pažymėjimus) gyventojai gali nukreipti tam pačiam paramos gavėjui, kurį nurodė savo pajamų mokesčio deklaracijoje. Priešingai nei GMP procento skyrimo paramai atveju, PVM skyrimas įsigyjant tam tikras paslaugas yra tiesioginės išlaidos, todėl gali būti laikomas filantropijos forma. Greita šių paramos mechanizmų, Portugalijoje veikia ir mokesčių kredito principu paremta lengvata, kuri sudaro 25% aukojamos sumos. Lengvata negali viršyti 15% visos mokėtinos gyventojų pajamų mokesčio sumos, kai aukojama ne viešojo sektoriaus subjektams.

¹⁶ Ibid., p. 79

¹⁷ *Unlocking Private Capital for Social Good in Central & Eastern Europe*, p. 30, 34

¹⁸ *Art Bonus*: <https://artbonus.gov.it/>

¹⁹ *Taxation and Philanthropy*, p. 85–86

Analizuojant mokestinių priemonių filantropijos skatinimui Lietuvoje raidą, svarbu atkreipti dėmesį, jog įvedus GPM procento paskirstymo sistemą buvo atsisakyta atskaitos principu veikiančios mokesčių lengvatos, numatytos Lietuvos Respublikos fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinajame įstatyme, galiojusiam nuo 1990 iki 2003 metų. Lengvata leido paramai suteiktas lėšas atimti iš apmokestinamųjų pajamų, taip sumažinant mokėtiną gyventojų pajamų mokesčio sumą.²⁰ Tokiu būdu suvienodinta lengvatų skyrimo tvarka paramą teikiantiems fiziniams ir juridiniams asmenims, suteikiant fiziniams asmenims galimybę sumažinti gyventojų pajamų mokestį, taip kaip tai daro paramą teikiantys juridiniai asmenys, sumažindami jiems priklausantį pelno mokestį. Vis dėlto, priėmus naują įstatymą 2002 metais, ši paskata buvo panaikinta. Analizuojant užsienio šalių atvejus, labai panaši situacija susiklostė ir Slovakijoje – čia atsisakius lengvatos taip pat buvo pasirinkta procentinė GPM skyrimo paramai tvarka.²¹ Skirtingai, nei Lietuvoje ir Slovakijoje, tokio tipo mokesčių politikos Estijoje buvo nuspręsta nesirinkti, nes tyrimo metu prieita išvados, jog ši mokestinė sistema sumažintų visuomenės motyvaciją užsiimti filantropija. Nuspręsta, jog dabartinė atskaitos principu veikianči mokesčių lengvatos sistema yra tvaresnė, efektyvesnė ir labiau tinkama Estijos kontekstui.²²

3. NARYSTĖS PROGRAMOS

Kultūrinio pobūdžio narysčių programos, jau ne vieną dešimtmetį puoselėjamos Jungtinėje Karalystėje, pastaraisiais metais įgauna vis daugiau populiarumo Europoje. Narysčių programos, kai kur vadinamos draugų programomis, neturi vieningo apibrėžimo, tačiau jas visas vienija bendras tikslas – paskatinti auditorijas remti atstovaujamą kultūros įstaigą.²³

Narysčių programos labiausiai paplitusios muziejų, meno galerijų bei nekilnojamojo kultūros paveldo sektoriuje. Jungtinės Karalystės „Tate“ galerijų tinklo narysčių programa šiuo metu vienija apie 148,000 individualių rėmėjų ir yra didžiausia Europoje. Panašios auditorijų pritraukimo programos įgyvendinamos ir scenos menų sferoje. Tačiau priešingai nei muziejų, galerijų ir paveldo objektų atveju, jos nesuteikia nemokamo renginių lankymo, todėl yra mažiau populiarios tarp kultūros vartotojų.²⁴

²⁰ Lietuvos Respublikos fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinasis įstatymas, 1990 m. spalio 5 d., Nr. I-641, 7 str.

²¹ Nilda Bullain, „Explaining Percentage Philanthropy: Legal Nature, Rationales, Impacts“, *The International Journal of Not-for-Profit Law*, t. 6, nr. 6, rugsėjis 2004,

<https://www.icnl.org/resources/research/ijnl/explaining-percentage-philanthropy-legal-nature-rationales-impacts>

²² *Protsent tulumaksust kodanikuuhendustele*, Praxis Center for Policy Studies, gruodis 2004, p. 44,

https://www.kysk.ee/failid/File/Uuringud/Uuringuraport_8222Protsent_tulumaksust_kodanikuuhendustele8221_uuri_ngu_teostaja_Poliitikauringute_Keskus_PRAXIS.pdf

²³ Alix Slater, „Revisiting Membership Scheme Typologies in Museums and Galleries“, *Museum Management and Marketing*, Routledge, 2007, p. 377–378,

https://ds.amu.edu.et/xmlui/bitstream/handle/123456789/6207/%5BRichard_Sandell%5D_Museum_Management_and_Marketing_%28BookFi.org%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=396

²⁴ Alix Slater, Kate Armstrong, „Drivers and motives for membership at the Southbank Centre, a mixed arts venue in London, UK“, *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 2013, p. 2,

https://www.researchgate.net/profile/Dr-Kate-Armstrong/publication/259540918_Drivers_and_motives_for_membership_at_the_Southbank_Centre_a_mixed_arts_venue_in_London_UK/links/5c0fc97592851c39ebe538e7/Drivers-and-motives-for-membership-at-the-Southbank-Centre-a-mixed-arts-venue-in-London-UK.pdf

Narystės programos gali būti skirstomos į konkrečių kultūros įstaigų programas ir programas, apjungiančias didesnę įstaigų tinklą. Atskiras narystės programas turi daugelis didžiųjų Europos ir pasaulio muziejų, tokių kaip Niujorko Metropolitenos muziejus, Paryžiaus Luvras ar jau minėta „Tate“ galerija Londone ir jos padaliniai. Tuo tarpu narystės programos, apjungiančios didesnę muziejų ar kultūros objektų tinklą, aptinkamos Jungtinėje Karalystėje, Olandijoje, Belgijoje, Suomijoje, Estijoje bei kai kuriose kitose valstybėse.

3.1. Suomijos muziejų narystės programa „Museokortti“

Nuo 2015 Suomijoje veikiančiame muziejų narystės programa šiuo metu šalies mastu jungia daugiau nei 360 muziejų. Įsigydami muziejų kortelę „Museokortti“, kurios kaina šiuo metu siekia 76 €, asmenys įgyja teisę nemokamai lankytis visose programoje dalyvaujančiose įstaigose. Kortelė taip pat suteikia įvairias nuolaidas partnerių parduotuvėse, maitinimo bei apgyvendinimo įstaigose. Nuo iniciatyvos pradžios daugiau nei 350 000 Suomijos gyventojų pasinaudojo šia programa.²⁵

Remiantis 2019 metais Aalto universiteto vykdyto tyrimo duomenimis, „Museokortti“ narystės programos įgyvendinimas turėjo reikšmingą teigiamą poveikį tiek lankytojų skaičiaus, tiek finansinių įplaukų atžvilgiu. Tyrimas atskleidė, jog lankytojų, įsigijusių muziejaus kortelę, apsilankymų muziejuose skaičius išaugo trigubai. Nuo programos pradžios stebėtas kasmetinis lankytojų skaičiaus augimas – tiriamuoju 2014–2018 metų periodu muziejų lankytojų skaičius išaugo 32%.²⁶

Pastebėta, jog kortelių turėtojai muziejuose dažniausiai lankosi ne vieni. Tai reiškia, jog ateidami į muziejų jie atsiveda draugus ir artimuosius, kurie nėra programos nariai ir įsigyja įprastus lankytojo bilietus. Tiriamuoju laikotarpiu muziejų pajamos gaunamos iš tradicinių bilietų pardavimų ir muziejų kortelės įplaukų išaugo 71%. Didėnis lankytojų skaičius reiškia ir didesnius pardavimus muziejaus parduotuvėje ar kavinėje. Nustatyta, jog vienas „Museokortti“ turėtojas 12 mėnesių laikotarpyje vidutiniškai išleido 117 € papildomoms paslaugoms ir prekėms. Tuo tarpu lankytojas neturintis muziejų kortelės tuo pačiu laikotarpiu išleido apie 23 €. ²⁷

Didžioji dalis pajamų, gaunamų iš muziejų kortelės pardavimų, grįžta muziejams proporcingai pagal lankytojų turinčių kortelės skaičių. Dalis šių pajamų taip pat naudojamos komunikacijos tikslams skleidžiant žinią apie programą ir joje dalyvaujančius muziejus bei programos administracinėms išlaidoms padengti. Svarbu paminėti, jog kuriant šią programą nebuvo naudojamos valstybės biudžeto lėšos. Programą administruoja „FMA Creations Oy“ bendrovė pavaldi Suomijos muziejų asociacijai.

²⁵ „Avainlukuja Museokortista”, *Museokortti*, <https://museot.fi/museokorttietoa>

²⁶ „Aalto-yliopiston tutkijat: Museokortin omistaminen kasvattaa museokäyntien määrää 295%, hyödyt museoille yksiselitteisiä”, *STT Info*, <https://www.sttinfo.fi/tiedote/69868320/aalto-yliopiston-tutkijat-museokortin-omistaminen-kasvattaa-museokayntien-maaraa-295-hyodyt-museoille-yksiselitteisia?publisherId=65177263>

²⁷ Ibid.

3.2. Estijos muziejų narystės programa „Muuseumikaart”

2023 metų balandžio mėnesį Estijoje taip pat pradėjo veikti muziejų tinklo narystės programa. Muziejų kortelė „Muuseumikaart”, šiuo metu kainuojanti 59 €, suteikia galimybę nemokamai lankytis daugiau nei 119 Estijos muziejų.

Per pirmas dvi savaites nuo programos pradžios, buvo parduota daugiau nei 1000 kortelių. Pasak „Muuseumikaart” direktoriaus, daugiau nei 20% perkančiųjų įsigijo korteles kaip dovanas. Taip pat, šia programa ėmė domėtis verslai, norintys korteles dovanoti savo darbuotojams, klientams ar verslo partneriams.

Estiškosios „Muuseumikaart” kortelės iniciatoriai patirties ir įkvėpimo sėmėsi iš Olandijos ir Suomijos muziejų tinklo narystės programų, kurios jau ne pirmus metus demonstruoja sėkmingus rezultatus. Įgyvendinant programą buvo tartasi su Estijos muziejais, kurie išreiškė palaikymą tokiai iniciatyvai. Didžioji dalis iš muziejų kortelės pardavimų gaunamų lėšų grįžta programoje dalyvaujantiems muziejams. Kuo aukštesnė bilietų kaina ir kuo daugiau kortelių turėtojų muziejus pritraukia, tuo didesnė muziejui grįžtanti lėšų dalis.²⁸ Tokia sistema padeda ne tik plėsti lankytojų skaičių, bet ir teikia finansinę naudą programoje dalyvaujantiems muziejams.

„Muuseumikaart” programos sukūrimą parėmė Estijos Kultūros ministerija, Estijos Verslo ir inovacijų agentūra (Estonian Business and Innovation Agency) bei muziejų asociacija. Projektas pradėtas įgyvendinti 2020 metais, kurie Estijoje buvo paskelbti skaitmeninės kultūros metais.²⁹

3.3. Nepriklausomų kino teatrų narystės programa „Cineville”

„Cineville” – tai nepriklausomų kino teatrų narystės programa veikianti Belgijoje ir Olandijoje, kurios tikslas populiarinti nepriklausomus kino kūrėjus ir kino teatrų veiklą bei padaryti juos prieinamesnius platesnėms auditorijoms. Narystės programa veikia mėnesinio mokesčio principu – narystę įsigijusiems asmenims suteikiama „Cineville” kortelė, su kuria jie gali neribotai lankytis programoje dalyvaujančiuose kino teatruose.

Projektas prasidėjo 2009 metais Olandijoje ir šiuo metu turi per 60 000 aktyvių narių ir jungia 58 nepriklausomus kino teatrus. Mėnesinis narystės mokesčio šiuo metu siekia 22.50 € (asmenims iki 30 metų – 18.50 €). Apie 90% narystės mokesčio grįžta programoje dalyvaujantiems kino teatrams.³⁰ Likusi dalis tenka komunikacijos išlaidoms ir administraciniams kaštams padengti.

Didelio masto apklausa, vykdyta 2011 metais (programos dešimtmečio proga), atskleidė, jog lankytojams įsigijus narystę, jų apsilankymų skaičius išaugo dvigubai. „Cineville” nariai taip pat buvo linkę

²⁸ Kaisa Potisepp, „Kert Kask muuseumikaardist: projektiga liitujaid tuleb aja jooksul juurde”, *ERR*, 2023 m. balandžio 11 d.,

<https://kultuur.err.ee/1608944771/kert-kask-muuseumikaardist-projektiga-liitujaid-tuleb-aja-jooksul-juurde>

²⁹ „Muuseumikaardil on juba 1000 omanikku!”, Ministry of Culture, 2023 m. balandžio 28 d.,

<https://kul.ee/uudised/muuseumikaardil-juba-1000-omanikku>

³⁰ *Cineville*: <https://www.cineville.nl/pas>

eiti į įvairesnius filmus, nei kiti žiūrovai. Galimybė neribotai lankytis kino teatre paskatino rinktis daugiau eksperimentinių, mažesnio biudžeto filmų, kurie kitu atveju būtų sulaukę mažesnio populiarumo. Tyrimas taip pat atskleidė, jog narystės turėtojai yra 3–4 kartus labiau linkę rekomenduoti matytus filmus savo pažįstamų ratui.³¹

Olandijos „Cineville“ programos sėkmė paskatino įgyvendinti analogišką narystės programą Belgijoje. Belgiškoji „Cineville“ narystė pradėjo veikti 2022 metų rugsėjį ir šiuo metu turi daugiau nei 5 000 narių ir jungia 13 nepriklausomų kino teatrų keturiuose skirtinguose miestuose. Pasak programos atstovų „Cineville“ kortelės turėtojai kino salėje apsilanko 2–3 kartus per mėnesį, tuo tarpu šalies vidurkis siekia 1,9 karto.³²

Projektą parėmė regioninei valdžiai pavaldus Kino ir audiovizualikos centras (Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel), Europos kino teatrų tinklas „Europa Cinemas“, Briuselio – sostinės regionas (Région Bruxelles-Capitale) bei Prancūzų bendruomenės komisija (COCOF – Commission communautaire française).³³

3.4. Olandijos kultūros narystės programa „We Are Public“

„We Are Public“ yra kultūros narystės programa, kurios misija yra plėsti ir auginti meno ir kultūros sektoriaus auditorijas, taip prisidedant prie individualių kūrėjų ir kultūros įstaigų klestėjimo. Įsigydami „We Are Public“ narystę, kurios kaina šiuo metu siekia 20 € per mėnesį (jaunesniems nei 30 metų asmenims – 15 €), nariai gauna nemokamą prieigą prie daugiau nei 150 renginių, kruopščiai atrinktų kuratorių komandos, kurią sudaro skirtingų meno ir kultūros sričių profesionalai. Platformos kultūrinė programa apima filmus, muziką, teatrą, šokį, operą ir vizualiuosius menus ir jungia per 400 kultūros įstaigų.³⁴

„We Are Public“ buvo įkurta 2014 metais Amsterdame ne pelno siekiančios organizacijos „De Nieuwe Cultuur Stichting“ iniciatyva. Programa buvo sugalvota kaip atsvara skirta finansiškai palaikyti kultūros sektorių, tuo metu patiriantį smarkius biudžeto apkarpymus iš valdžios institucijų pusės. Iš pradžių platforma veikė tik Amsterdame, tačiau laikui bėgant išsiplėtė į kitus miestus. 2022 metų duomenimis „We Are Public“ turėjo per 9 000 narių. Pusė iš narystės mokesčio gaunamų lėšų grįžta programoje dalyvaujantiems kūrėjams ir kultūros įstaigoms. 2022 metais ši suma sudarė 696 044 €. ³⁵

2022 metais bendradarbiaujant su Utrechto aukštąja menų mokykla buvo sukurta į studentus orientuota narystė „HKU Cultuurpas“, suteikianti šios mokymo įstaigos studentams galimybę naudotis visomis „We Are Public“ privilegijomis už simbolinį 25 € mokesį metams. Iniciatyvos tikslas – paskatinti menų studentus dažniau lankytis kultūrinuose renginiuose studijų metais. Iniciatoriai tikėjosi per pirmus

³¹ „Jubilerend Cineville breidt uit naar vier nieuwe steden“, *Filmkrant*, 2014 m. rugsėjo 10 d.,

<https://filmkrant.nl/nieuws/jubilerend-cineville-breidt-uit-naar-vier-nieuwe-steden/>

³² Alain Lorfèvre, „Après un an, le Pass Cineville rajeunit le public“, *La Libre*, 2023 m. birželio 18 d.,

<https://www.lalibre.be/culture/cinema/actualite/2023/06/18/le-pass-cineville-est-letendard-des-salles-art-et-essai-4IT75IBINJBSRB67I6OUS75I2U/>

³³ „CINEVILLE | Le nouveau pass des cinémas d'art et essai est là !“, Fédération Wallonie-Bruxelles,

<https://audiovisuel.cfwb.be/actualite/news/cineville-le-nouveau-pass-des-cinemas-dart-et-essai-est-la/>

³⁴ *We Are Public*: <https://www.wearepublic.nl/about-we-are-public>

³⁵ *De Nieuwe Cultuur Stichting, Jaarverslag 2022*, p. 21–22,

<https://cms.wearepublic.nl/storage/media/Website/We-Are-Public-Jaarverslag-2022.pdf>

metus pritraukti 1 000 studentų, tačiau jau pirmą kampanijos dieną buvo parduota 949 narystės, o po pirmo mėnesio narysčių skaičius siekė daugiau nei 2 000.³⁶

4. SUTELKTNIS FINANSAVIMAS

Pastarąjį dešimtmetį sutelktinio finansavimo populiarumas ir mastai augo visoje Europoje. Nuo 2013 iki 2017 metų Europos individualūs kūrėjai ir kultūros organizacijos įgyvendino apie 75 000 sutelktinio finansavimo kampanijų, kurių bendra vertė siekė per 247 mln. eurų.

Europos kontekste didžioji dauguma kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriuje vykdomų sutelktinio finansavimo iniciatyvų yra orientuotos į konkrečių projektų įgyvendinimą, o ne nuolatinį kultūros įstaigų veiklos palaikymą. Priešingai nei daugelyje kitų ekonominių sektorių, KKI sektoriuje vyrauja investicinės gražos rėmėjams negeneruojantys sutelktinio finansavimo modeliai. 2017 metų duomenimis 88% KKI sutelktinio finansavimo projektų buvo paremti nefinansinio atlygio principu (angl. rewards-based crowdfunding), ir tik 8% šio sektoriaus sutelktinio finansavimo kampanijų rėmėsi neatlygintinos paramos principu (angl. donation-based crowdfunding). Statistika rodo, jog investicinę gražą generuojantys sutelktinio finansavimo modeliai paremti skolinimo (angl. lending-based crowdfunding) ir dalinės nuosavybės principu (angl. equity-based crowdfunding) retai aptinkami kultūrinio pobūdžio projektų kontekste.

4.1. Lygiaverčio finansavimo taikymas sutelktinio finansavimo kontekste

2022 metais EBPO atliktoje studijoje apie privačių finansavimo šaltinių svarbą kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriui, sutelktinis finansavimas įvardijamas kaip viena iš daug žadančių alternatyvų. Taip pat vis daugiau kalbama apie įrankius ir mechanizmus sutelktinio finansavimo KKI sektoriuje skatinimui ir plėtrai. Vienas iš tokių mechanizmų – tai lygiaverčio finansavimo (angl. match-funding) principu veikiančios partnerystės tarp sutelktinio finansavimo platformos bei viešojo ir privataus sektoriaus subjektų. Lygiaverčio finansavimo principas nusako mechanizmą, kai individualių aukotojų/rėmėjų projektui skiriamos lėšos yra proporcingai papildomos biudžeto, privačių verslo subjektų ar tam numatytų fondų lėšomis.

Europos komisijos užsakymu parengtos studijos duomenimis, 36% Europos sutelktinio finansavimo platformų įgyvendino projektus, paremtus partnerystėmis su viešojo sektoriaus subjektais.³⁷ Lygiaverčio finansavimo modelio taikymas sutelktiniame finansavime įvardintas kaip vienas iš motyvuojančių aspektų – 13% respondentų teigė, jog šio modelio taikymas kelia rėmėjų motyvaciją dosniau prisidėti prie sutelktinio finansavimo kampanijos.³⁸

³⁶ Ibid., p. 7

³⁷ *Crowdfunding: Reshaping the crowd's engagement in culture*, European Commission, 2017, p. 117, https://www.ideaconsult.be/images/media/Crowdfunding_CCS_study.pdf

³⁸ Ibid., p. 108

4.1.1. Lygiaverčio finansavimo taikymo įtaka rėmėjų motyvacijai ir projektų sėkmei: NESTA tyrimo išvados

2016–2018 metais Jungtinės Karalystės NESTA inovacijų agentūra įgyvendino pilotinį projektą, skirtą įvertinti lygiaverčio finansavimo principu veikiančio sutelktinio finansavimo potencialą kultūros ir kūrybinių industrijų kontekste. Bendradarbiaujant su vietine „Crowdfunder” platforma, valdžios institucijomis ir Heritage Lottery Fund buvo finansuoti 59 kultūriniai projektai, lygiaverčio finansavimo principu jiems skiriant papildomus 251 500 £.³⁹ Atlikti palyginamieji tyrimai su kontroline grupe atskleidė, jog šio modelio taikymas turėjo teigiamą įtaką aukotojų motyvacijai ir projekto sėkmei.

- **Lygiaverčio finansavimo schema padėjo pritraukti papildomų lėšų:** viešojo sektoriaus suteiktas finansavimas padėjo pritraukti papildomus 405 941 £ iš 4970 rėmėjų.
- **Šiuo būdu finansuotos kampanijos turėjo didesnę finansinę pasisekimą** lyginant su kontroline grupe.
- **Kampanijų rėmėjai buvo linkę prisidėti didesnėmis sumomis:** vidutinė lygiaverčio finansavimo kampanijų auka buvo 17% didesnė lyginant su kontrolinės grupės auka, tuo tarpu 78% rėmėjų šiems projektams skirtą paramą įvardijo kaip papildomas išlaidas šalia įprastai labdarai ir filantropiniams tikslams skiriamos paramos.
- **Pritrauktos naujos rėmėjų auditorijos:** 87% rėmėjų niekada anksčiau nerėmė pilotiniame projekte dalyvaujančių organizacijų, 20% apskritai niekada anksčiau nerėmė menų ar paveldo projektų.

Tyrimas išryškino ir keletą nefinansinio pobūdžio naudų:

- **85% programoje dalyvavusių kampanijų organizatorių teigė gavę nefinansinio pobūdžio naudų:** 42% rėmėjų pasisiūlė prisidėti kaip savanoriai, 38% rėmėjų teikė patarimus ir grįžtamąjį ryšį, 45% rėmėjų projektus pristatė kitiems potencialiems projekto partneriams ir rėmėjams.
- **Kampanijos organizavimas prisidėjo prie kompetencijų kėlimo:** du iš trijų kampanijų organizatorių pripažino, jog dalyvavimas programoje turėjo reikšmingą įtaką jų projekto pristatymo ir rėmimo projektų vystymo įgūdžiams.
- **Teigiamas sutelktinio finansavimo kampanijos poveikis tęsėsi ir jai pasibaigus:** 64% dalyvių teigė, jog sutelktinio finansavimo kampanijai pasibaigus projektai pritraukė daugiau palaikytojų nei įprastai.⁴⁰

4.1.2. Olandijos „Voordekunst” platforma

„Voordekunst” yra didžiausia Olandijos sutelktinio finansavimo platforma specifiskai orientuota į menų ir kultūros sektorių. Nuo savo įkūrimo 2010 metais platforma padėjo sėkmingai finansuoti 6704 projektus, o daugiau nei pusė milijono rėmėjų projektams kartu skyrė per 47 milijonus eurų.

³⁹ *Matching the crowd: Combining crowdfunding and institutional funding to get great ideas off the ground*, NESTA, spalio 2017, p. 5, https://media.nesta.org.uk/documents/matching_the_crowd_main_report_0.pdf

⁴⁰ *Ibid.*, p. 6–7

„Voordekunst” sutelktinio finansavimo kampanijos išsiskiria itin aukštu sėkmės reitingu – net 84% projektų sėkmingai pasiekia užsibrėžtą finansavimo tikslą.⁴¹ Platforma teikia ekspertinę pagalbą sutelktinio finansavimo kampanijų organizatoriams ir vysto partnerystes su viešojo sektoriaus institucijomis, įvairiais fondais bei verslo subjektais. Šiuo metu platforma įgyvendina partnerystes su 31 institucija. Kai kurios iš jų prisideda prie projektų viešinimo ar dalyvių kompetencijų kėlimo, kitos veikia kaip lygiaverčio finansavimo partneriai.

Vienas iš seniausių platformos lygiaverčio finansavimo partnerių – tai Amsterdamo menų fondas (Amsterdams Fonds voor de Kunst), kuris buvo ir šios sutelktinio finansavimo platformos įkūrimo iniciatorius. Savivaldybei pavaldus fondas veikia kultūros tarybos principu ir kasmet konkurso būdu finansuoja tam tikrą skaičių į paramą pretenduojančių projektų. Šalia projektinio finansavimo fondas kasmet skiria 50 000 € „Voordekunst” sutelktinio finansavimo platformos lygiaverčio finansavimo schemai. Platformos atstovai kartu su Amsterdamo menų fondu atrenka platformoje patalpintus projektus atitinkančius fondo kriterijus, tačiau negavusius projektinio finansavimo. Atrinktų projektų savininkams sėkmingai pritraukus privačių rėmėjų lėšas, skiriamas papildomas fondo finansavimas.⁴²

Pasak platformos atstovų, lygiaverčio finansavimo būdu finansuojami projektai turi apie 10% aukštesnį sėkmės reitingą, nei kiti projektai. Šis finansavimo principas veikia ir kaip tam tikras kokybės garantas – bendruomenė yra labiau linkusi įsitraukti į projektus, prie kurių finansavimo prisideda autoritetingos valdžios institucijos, verslai ar fondai. Pastarųjų įsitraukimas sutelktinio finansavimo kampanijos eigoje reikšmingai prisideda prie kampanijos matomumo ir žinomumo.⁴³

4.1.3. Estijos „Hooandja” ir „Fundwise” platformos

Estija jau eilę metų demonstruoja lyderystę alternatyvaus finansavimo ir inovacijų srityje. 2017 metų duomenimis Estija užėmė antrą vietą po Jungtinės Karalystės pagal alternatyvaus finansavimo transakcijų apimtį vienam gyventojui, kas sudarė apie 62 €. ⁴⁴

2012 metais Estijoje savo veiklą pradėjo į kultūros sektoriaus finansavimą orientuota „Hooandja” platforma. Per savo gyvavimo laiką platforma įvairioms kultūros iniciatyvoms padėjo surinkti daugiau nei 7 milijonus eurų. Sėkmingai finansuoti 1 942 projektai, kuriuos parėmė 198 815 platformos vartotojai. Per pastarąjį dešimtmetį „Hooandja” komanda įgyvendino įvairias partnerystes tiek su viešojo, tiek su privataus sektoriaus atstovais. Platformos vystymą aktyviai parėmė Swedbank, tuo tarpu Nordeabank tapo lygiaverčio finansavimo partneriu, skirdama papildomą finansavimą projektams, atitinkantiems jų finansavimo kriterijus jaunimo ir kultūros projektų srityje.

Sėkmingas „Hooandja” platformos startas įkvėpė jos kūrėjus 2015 metais sukurti naują dalinės nuosavybės principu grįstą (angl. equity-based) sutelktinio finansavimo platformą „Fundwise”, kuri galėtų

⁴¹ „Voordekunst”, *Amsterdams Fonds voor de Kunst*, <https://www.amsterdamsfondsvoordekunst.nl/en/fondsinitiatieven/voordekunst/>

⁴² *The case of being there for the arts: voorderkunst*, crowdfunding4culture, 2017, p. 6-7, <https://www.crowdfunding4culture.eu/sites/default/files/Voordekunst.pdf>

⁴³ Ibid., p. 10

⁴⁴ *Shifting Paradigms: The 4th European Alternative Finance Benchmarking Report*, University of Cambridge, 2017, p.28, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3772260

atverti platesnes finansavimo galimybes projektams sulaukusiems sėkmės „Hooandja“ platformoje. Ši naujoji platforma neapsiriboja kultūros sektoriumi, tačiau atvėrė finansavimo galimybes žaidimų kūrėjams bei dizaino projektams.

„Fundwise“ taip pat, kaip ir „Hooandja“ platforma, įgyvendina įvairias partnerystes. Platforma bendradarbiauja su Estijos verslo angelų tinklu EstBAN, Swedbank rūpinasi jų finansinėmis transakcijomis, o Deloitte konsultuoja teisiniais klausimais. „Fundwise“ yra pusiau privačios finansinių paslaugų organizacijos FinanceEstonia dalis. Platformoje įgyvendinamoms kampanijoms yra taikomas konsultavimo mokestis, kuris padengia iki 30 valandų konsultacijų, susijusių su teisiniais aspektais, komunikacija bei projektų valdymu.⁴⁵

5. FONDAI

Labdaros fondų veikla yra užsienyje plačiai paplitęs ir galias tradicijas turintis būdas fiziniams asmenims prisidėti prie kultūros rėmimo. Nemažai labdaros fondų yra privačios, nuo valstybės finansavimo nepriklausomos iniciatyvos, palaikomos individualių filantropų ar verslo organizacijų. Tačiau jos puikiai papildo valstybės kultūros politiką bei prisideda prie tvaraus finansavimo modelio, kurdamos alternatyvius kultūros finansavimo šaltinius. Šioje analizėje aptariami trys užsienio fondų, prisidedančių prie kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus rėmimo, pavyzdžiai.

5.1. Jungtinės Karalystės labdaros fondas „Art Fund“

Ne paslaptis, jog šalyje, kuri pasaulio dosnumo indekse užima 17-ąją vietą, filantropijos kultūra yra giliai įsišaknijusi. Jungtinėje Karalystėje daugiau kaip 120 metų sklandžiai veikia „Art Fund“ fondas.⁴⁶ Jo tikslas – sutelkti visuomenę ir muziejų bendruomenę kultūrinio ir meninio šalies palikimo išsaugojimui. Fondas įkurtas dar 1903 siekiant padėti muziejams įsigyti vertingus meno kūrinius ir taip juos atverti kuo didesnei daliai visuomenės. Šiuo metu fondo veiklą apjungia trys pagrindinės sritys – meno kūrinių įsigijimų finansavimas, praturtinant Jungtinės Karalystės muziejų kolekcijas naujais eksponatais, auditorijų vystymas ir plėtra diegiant lojalumo kortelės programą ir metų muziejaus apdovanojimai.

Bene didžiausią šio fondo kapitalo/biudžeto dalį sudaro pajamos gaunamos iš „National Art Pass“ lankytojo lojalumo kortelių, kurias šiuo metu yra įsigiję 135 000 asmenys. Tokios kortelės kaina svyruoja nuo 33,75 iki 80 svarų sterlingų. „National Art Pass“ programa apjungia daugiau kaip 250 skirtingų kultūros ir meno įstaigų, kuriose kortelės turėtojai gauna įvairių privilegijų, tokių kaip nemokamas įėjimas ar 50% nuolaidą tam tikrų parodų lankymui. Tai puiki iniciatyva, kuri ne tik skatina visuomenę labiau domėtis menu bei kultūra, bet ir leidžia fondui gyvuoti ir vystyti savo veiklas. Pagal paskutinių metų ataskaitą, „Art Fund“ iš kortelių pardavimų uždirbo virš 7 milijonų svarų sterlingų. Vis dėl to, tai nėra vienintelis fondo pajamų šaltinis. Prie „Art Fund“ veiklos galima prisidėti ir skiriant individualią paramą. Rėmėjai tai gali daryti kas mėnesį arba kartą per metus. Egzistuoja ir sutelktinio finansavimo projektai,

⁴⁵ *Crowdfunding in E-Estonia: Hooandja & Fundwise*, crowdfunding4culture, 2017, p. 4–5, <https://www.crowdfunding4culture.eu/sites/default/files/Hooandja.pdf>

⁴⁶ *Art Fund*: <https://www.artfund.org/>

prie kurių pasirinkta pinigų suma gali prisidėti visuomenė. Fizinis asmenų prisidėjimas prie fondo veiklos yra abipusiai naudingas – už fondui skiriamą paramą, asmenys gauna įvairias išskirtines privilegijas.

5.2. Turkijos pavyzdys – Stambulo Kultūros ir Meno Fondas (IKSV)

Panašiu į „Art Fund“ principu veikiančių kultūros rėmimo fondų galima rasti ir kitose šalyse. Turkijoje veikia Stambulo kultūros ir meno fondas (IKSV).⁴⁷ Tai ne pelno siekianti nevyriausybinė organizacija, įkurta 1973 metais su tikslu pasiūlyti geriausius meno pavyzdžius iš viso pasaulio, kartu prisidedant prie nacionalinių kultūros ir meno veikėjų Turkijoje sklaidos. Fondo veikla apima ištikus metus organizuojamus tarptautinius festivalius, bienales ir renginius tokiose srityse kaip klasikinė ir šiuolaikinė muzika, kinas, teatras, šiuolaikinis menas ir dizainas. Taip pat, fondas atlieka tyrimus ir organizuoja susitikimus, siekdamas prisidėti prie kultūros politikos kūrimo Turkijoje, remia menininkus, muzikantus ir dizainerius skatinamaisiais apdovanojimais.

Pagrindiniai šios ne pelno siekiančios organizacijos finansavimo šaltiniai yra individualūs rėmėjai, vyriausybini ir tarptautiniai fondai ir pajamos iš lojalumo programos kortelių „Lale Kart“.⁴⁸ Lojalumo kortelių programa buvo pristatyta 30-osios fondo gyvavimo sukakties proga siekiant pritraukti papildomų lėšų kultūros paveldo apsaugai ir skatinti meno plėtrą socialinės atsakomybės būdu. Tokių kortelių kaina svyruoja nuo 1,350 iki 37,500 turkiškų lirų. Šiuo metu „Lale Kart“ lojalumo korteles yra įsigiję apie 3500 asmenų. „Lale Kart“ leidžia ne tik finansiškai prisidėti prie fondo veiklos, bet ir suteikia privilegijų dalyvaujant Stambulo kino, muzikos, teatro bei džiaz festivaliuose, įvairių nuolaidų partnerių institucijose bei užtikrina dalyvavimą Turkijos kultūrinėse veiklose. Prie šio projekto įgyvendinimo prisidėjo Turkijos užsienio reikalų ministerija, fondą globoja Turkijos kultūros ministerija.

5.3. Estijos Nacionalinis Kultūros Fondas

Estijoje iš privačių kultūrą finansuojančių organizacijų didžiausias yra Estijos nacionalinis kultūros fondas, įkurtas 1991 m.⁴⁹ Jo veiklos tikslas – labdara, kuria siekiama remti Estijos nacionalinę kultūrą, tikslingai kaupiant ir skirstant finansinius išteklius. Šio fondo metinis biudžetas apytiksliai siekia 30 milijonų eurų ir jis atlieka svarbią funkciją, papildydamas Estijos kultūros ministerijos biudžetą ir prisidedamas prie tvaresnio sektoriaus finansavimo. Vienuolikos narių fondo tarybą sudaro Estijos kultūros atstovai, kurie vadovauja fondo veiklai ir yra nepriklausomi priimant sprendimus.

Pagrindiniai Estijos nacionalinio kultūros fondo pajamų šaltiniai yra: fondui paaukotas turtas, dovanos ir palikimai; pajamos, gautos investavus fondo pagrindinį kapitalą; pajamos, gautos iš kitos ūkinės veiklos, reikalingos fondo tikslams pasiekti. Gautas lankstus bazinio ir papildomo finansavimo derinys buvo vertinamas kaip galimybė užtikrinti santykinį pastovumą kultūros finansavime net ir esant dideliems ekonomikos svyravimams. Kasmet fondas teikia individualias stipendijas ir remia organizacijas, finansuoja projektus, skirtus Estijos kultūros išsaugojimui ir plėtrai.

⁴⁷ *Istanbul Foundation For Culture And Arts (IKSV):* <https://www.iksv.org/en>

⁴⁸ *Lale Kart:* <https://lalekart.iksv.org/>

⁴⁹ *Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fond:* <https://www.erkf.ee/et>

Fiziniai asmenys gali prisidėti prie fondo veiklos kiekvienais metais skirdami pasirinktą sumą. Estijos nacionalinis kultūros fondas yra įtrauktas į pelno nesiekiančių organizacijų, fondų ir religinių bendrijų sąrašą, kurioms taikoma pajamų mokesčio lengvata. Todėl fiziniai asmenys, finansiškai ar daiktine forma prisidėdami prie fondo veiklos, gali iš apmokestinamųjų pajamų sumos išskaičiuoti suteiktą paramą ir taip susimąžinti gyventojų pajamų mokestį.

6. KULTŪROS PREKĖS IR PASLAUGOS

Užsienio šalių praktikoje galima aptikti daugybę pavyzdžių, kai kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus veikėjai papildomoms pajamoms generuoti pasitelkiama įvairias prekes ir paslaugas. Šios analizės apimtyje aptariami trys išskirtiniai užsienio šalių pavyzdžiai. Nagrinėjamos situacijos, kai kultūros ir meno įstaigos ar organizacijos generuoja pajamas iš nepagrindinės savo veiklos.

6.1. Suomijos šokio festivalio „Zodiak“ siūlomos paslaugos

Suomijoje nuo 2011 metų vyksta tarptautinis šiuolaikinio šokio festivalis „Zodiak“, daugiausia dėmesio skiriantis menininkams, bendruomenei ir auditorijos įtraukimui.⁵⁰ Festivalio internetinėje svetainėje galima rasti ne tik repertuarą ar naujienas, bet ir alternatyvius būdus, kaip prisidėti prie šios kultūrinės veiklos klestėjimo. „Zodiak“ siūlo paslaugas ne tik mokykloms, globos namams ar įmonėms, bet ir individualiems asmenims. Fiziniai asmenys gali užsisakyti seminarą ar paskaitą apie šiuolaikinį šokį, taip pat egzistuoja ir galimybė išsinuomoti „Zodiak“ patalpas privatiems, smulkiems renginiams. Tokiais būdais festivalis gali suteikti būdų visuomenei prisidėti prie jų organizuojamos kultūrinės veiklos mainais į netradicinę paslaugą.

6.2. Paryžiaus nacionalinės operos rūmų „Palais Garnier“ iniciatyvos

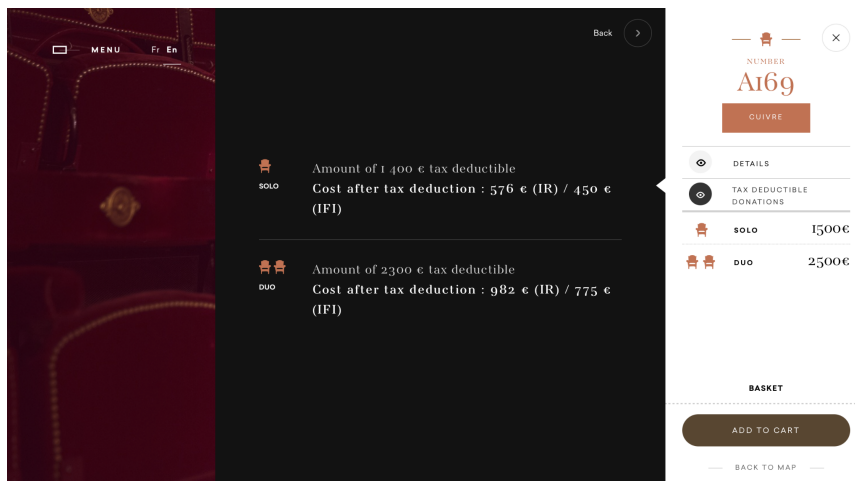
Išskirtinių patirčių ir netradicinių būdų supažindinti auditoriją su kultūra ėmėsi ir Paryžiaus nacionalinės operos rūmai „Palais Garnier“. Jų organizuojamos ekskursijos po užkulsius, eiliniam žiūrovui neprieinamas operos patalpas bei persirengimo kambarius tapo gana žinoma ir labai patrauklia pramoga ne tik turistams, besilankantiems Paryžiuje, bet ir vietiniams operos mėgėjams. Lankytojai gali pasirinkti iš kelių siūlomų ekskursijų, o surinktos lėšos panaudojamos Paryžiaus nacionalinės operos veiklai finansuoti: pasirodymams, edukaciniams projektams ar net įrangos dirbtuvėms įsigyti.⁵¹

Dar viena puiki iniciatyva, kurią siūlo „Palais Garnier“ yra galimybė paremti operą įamžinant savo vardą ant pasirinktos teatro salės žiūrovo kėdės. Ši kampanija prancūziškai buvo pavadinta – „Adoptez un fauteuil“, išvertus – „įsivaikinkite kėdę“. Iniciatyvos tikslas – alternatyviais būdais paskatinti visuomenę prisidėti prie nacionalinės operos finansavimo. Potencialūs rėmėjai gali išsirinkti vieną iš keturių kėdžių tipų, kurių kainos svyruoja nuo 1,500 iki 20,000 eurų. Tam sukurtoje sistemoje taip pat pateikiama informacija dėl mokesstinės lengvatos taikymo iniciatyvoje dalyvaujantiems fiziniams asmenims –

⁵⁰ Zodiak: <https://www.zodiak.fi/en>

⁵¹ „Visit The Palais Garnier“, *Manatour: Voir & Savoir*, <https://www.manatour.fr/en/palais-garnier>

priklausomai nuo to, kurios šalies pilietis yra, teatro rėmėjas mato galutinę kėdės kainą atskaičiavus jam taikytiną mokestinę lengvatą.⁵²

Pav. 1. „Adoptez un fauteuil” internetinės svetainės fragmentas, informuojantis vartotoją apie mokesčių lengvatas

Arop organizacija, kuri inicijuoja visas Paryžiaus nacionalinės operos iniciatyvas, yra ne pelno siekianti ir priklauso Transnational Giving Europe tinklui, kuris apjungia 19 šalių ir suteikia galimybę fiziniams asmenims remti įvairias akredituotas labdaros organizacijas ar fondus, tarp kurių yra ir kultūros srities įstaigų, tarptautiniu mastu.⁵³

6.3. San Fransisko modernaus meno muziejaus „SFMOMA” kavinė

Muziejų parduotuvės tiek užsienyje, tiek Lietuvoje, yra jau gana įprastas būdas pritraukti papildomų lėšų iš muziejų lankytojų. Tačiau, restoranai ar kavinės muziejų patalpose sutinkami kiek rečiau. San Fransisko modernaus meno muziejaus „SFMOMA” viduje įsikūrusi kavinė siūlo ne tik atsipūsti tarp parodų, bet ir pasimėgauti desertais ar patiekalais, įkvėptais tuo metu eksponuojamų meno kūrinių. 2018 metais surengtos René Magritte parodos metu, kavinėje buvo galima pasivaišinti desertu, atkartojančiu garsų menininko darbą „*Le fils de l'homme*”. Taip pat, buvo siūloma atsigaivinti ir kokteilium, įkvėptu kitu šio dailininko paveikslu „*Le bain de cristal*”.⁵⁴ Įsigydami specialiai parodai sukurtus valgius ir gėrimus muziejaus kavinėje, lankytojai buvo informuojami, jog dalis sumos bus skiriama muziejaus veiklai vystyti.

Pav. 2. René Magritte parodos paveiksai bei „SFMOMA” kavinės siūlomų valgių ir gėrimų nuotraukos

⁵² „Adoptez un fauteuil”, Opéra national de Paris, <https://fauteuils.operadeparis.fr/>

⁵³ „About TGE”, TGE Transnational Giving Europe, <https://www.transnationalgiving.eu/>

⁵⁴ „In Situ Dreams Up Magritte Cocktail and More for SFMOMA's Latest Exhibition”, *EATER San Francisco*, 2018 m. gegužės 18 d., <https://sf.eater.com/2018/5/11/17345224/in-situ-magritte-cocktail-sfmoma-exhibit-san-francisco>

Išvados

Šioje analizėje buvo siekiama apžvelgti gerasias užsienio šalių praktikas, kaip fiziniai asmenys gali prisidėti prie kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus finansavimo. Išnagrinėtos konkrečios pasaulyje vyraujančios privačios, nevyriausybinių ir viešojo sektoriaus iniciatyvos bei įstatyminiai aspektai. Pristatyti pavyzdžiai šešiose kategorijose: parama, gyventojų pajamų mokesčio dalies skyrimas, sutelktinis finansavimas, fondai, narystės programos bei kultūros prekės ir paslaugos.

Analizė atskleidė, jog filantropija ir jos puoselėjimas vaidina svarbų vaidmenį valstybių kultūros politikoje ir reikšmingai prisideda prie bendrojo gėrio kūrimo. Daugelyje nagrinėtų šalių egzistuoja gerai išvystyti teisiniai ir mokestiniai mechanizmai skirti fizinių asmenų filantropijai skatinti. Paramą teikiantiems fiziniams asmenims dažniausiai taikomos gyventojų pajamų mokesčio lengvatos, veikiančios mokesčių atskaitos arba mokesčių kredito principu. Šiame kontekste Lietuva išryškėja kaip viena iš nedaugelio Europos šalių, kurioje individualiems privatiems rėmėjams lengvatos netaikomos.

Gyventojų pajamų mokesčio dalies skyrimo nevyriausybiniams organizacijoms sistema, kuri taikoma Lietuvoje ir keliose kitose Europos šalyse, suteikia galimybę gyventojams aktyviau įsitraukti į demokratinius procesus ir patiems nuspręsti, kuriai sričiai skirti dalį sumokėtų mokesčių. Vis dėl to, šios sistemos kritikai yra išreiškę abejonę dėl jos efektyvumo skatinant filantropijos tradicijas ir nelaiko GPM procento skyrimo tiesiogine filantropijos forma. Be to, dalis šalių, turinčių GMP dalies paskirstymo sistemą, taip pat turi ir įvairias mokestines lengvatas paramą teikiantiems fiziniams asmenims. Taigi, GPM dalies skyrimo praktika nėra efektyviausia priemonė filantropijai skatinti.

Narysčių programos, kurios vis dar retai aptinkamos Lietuvos kultūros įstaigų kontekste, yra užsienyje plačiai paplitusi papildomų lėšų generavimo praktika. Tokios programos ne tik suteikia galimybes finansiškai prisidėti prie kultūros įstaigų veiklos, bet ir padeda puoselėti bendruomeniškumo jausmą tarp individualių rėmėjų. Narystės programos, apjungiančios daug mažesnių kultūros įstaigų, padeda joms tapti labiau matomomis ir pritraukti naujas auditorijas neskiriant didelių papildomų resursų.

Europos šalių sutelktinio finansavimo mechanizmų analizė išryškino lygiaverčio finansavimo modelio taikymo privalumus ir galimybes. Nustatyta, jog įvairios sutelktinio finansavimo platformų partnerystės su viešojo ir privataus sektoriaus subjektais bei lygiaverčio finansavimo modelio taikymas turi teigiamą poveikį rėmėjų motyvacijai. Užsienio šalių patirtis atskleidė ir lygiaverčio finansavimo teikiamas nefinansinio pobūdžio naudas.

Nagrinėjant užsienio šalių labdaros fondus bei galimybę fiziniams asmenims prisidėti prie jų veiklos pastebėta, jog dažnu atveju tai privačios, nepriklausomos organizacijos. Analizėje pateiktuose pavyzdžiuose analizuoti fondai, tiesiogiai prisidedantys prie kultūros sektoriaus finansavimo, suteikia galimybę visuomenei gan paprastai įsitraukti į jų veiklą. Be to, užsienio šalyse fiziniai asmenys remiantys fondų veiklą gali pasinaudoti tos šalies mokestinėmis lengvatomis. Deja, Lietuvoje tokio labdaros fondo, kuris būtų orientuotas į kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus rėmimą, kol kas nėra.

Papildomų kultūros prekių ir paslaugų, kurių dėka kultūros sektoriaus veikėjai gali generuoti alternatyvias lėšas, pasaulyje gausu. Ši galimybė dažniau traktuojama kaip rinkodaros strategijos dalis, skatinanti lankytojus skirti ne tik daugiau laiko, bet ir lėšų įsigyjant kultūros įstaigą reprezentuojančią

---

atributiką ar papildomas pramogas. Tokių iniciatyvų įgyvendinimas užsienyje neretai sutinkamas didesnio masto kultūros organizacijų veikloje. Vis dėl to, papildomų prekių ir paslaugų sfera labiausiai priklauso nuo pačių kultūros institucijų iniciatyvumo bei pastangų ir nereikalauja tiesioginio valstybės įsikišimo.

Apibendrinant, svarbu paminėti, jog šalyse, turinčiose galias filantropijos tradicijas, kultūros ir kūrybinių industrijų sektorius yra daug aktyviau palaikomas privačių rėmėjų. Aktyvus visuomenės įsitraukimas į kultūros finansavimą prisideda prie finansinio kultūros sektoriaus tvarumo ir palengvina valstybės biudžetui tenkančią naštą. Todėl filantropijos kultūros skatinimas turėtų tapti prioritetu formuojant valstybės kultūros politiką. Valstybei tenka svarbus tarpininko vaidmuo skatinant rėmėjus ir paramos gavėjus veikti bendro tikslo link. Kalbant apie kiekvieną iš analizėje paminėtų pavyzdžių, reikėtų atkreipti dėmesį, jog stipri komunikacijos strategija ir nuolatinė visuomenės edukacija yra itin svarbios sąlygos sėkmės istorijoms atsirasti.

Remiantis pateiktomis išvadomis, tolimesni projekto žingsniai apims potencialių sprendimų pirminio plano parengimą. Taip pat numatomos viešosios konsultacijos, kurių pagalba bus parengtos galutinės projekto rekomendacinės gairės.

Šaltiniai

1. *The Culture Fix: Creative People, Places and Industries*, OECD Publishing, Paris, 2020, https://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/the-culture-fix_29f05369-en
2. *The Philanthropy Environment in Europe*, Philea, gruodis 2022, <https://philea.issuelab.org/resource/the-philanthropy-environment-in-europe-december-2022.html>
3. *Unlocking Private Capital for Social Good in Central & Eastern Europe*, Social Impact Alliance for Central & Eastern Europe, <https://ceeimpact.org/en-2023-comprehensive-analysis/>
4. *Fizinių asmenų galimybės prisidėti prie kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus finansavimo: esamos situacijos analizė*, Kurk Lietuvai, 2023 m. lapkričio 15 d., <https://data.kurk.lt/wp-content/uploads/2023/11/Fiziniu-asmenu-galimybes-prisideti-prie-kulturos-ir-kurybiniu-industriju-sektoriaus-finansavimo-Esamos-situacijos-analize.pdf>
5. *Donation States: An international comparison of the tax treatment of donations*, Charities Aid Foundation, gegužė 2016, <https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-publications/fwg4-donation-states.pdf?sfvrsn=4>
6. *Taxation and Philanthropy*, OECD Tax Policy Studies, No. 27, OECD Publishing, 2020, <https://doi.org/10.1787/df434a77-en>
7. Kristina Mänd, „The Percentage Tax Mechanism: Past, Present and Future: Estonian overview”, Tax Designation, <https://taxdesignation.org/estonia/>
8. Lukas Taylor, „Over half of Belgians donated to charities last year, survey shows”, *The Brussels Times*, <https://www.brusselstimes.com/474527/over-half-of-belgians-donated-to-charities-last-year-survey-shows>
9. Simon Leenknecht, „Short cultural policy profile: Belgium - Flanders”, *Compendium of Cultural Policies & Trends*, vasaris 2023, https://www.culturalpolicies.net/wp-content/uploads/pdf_short/belgium/Belgium_Flanders_short_02_2023.pdf
10. *Art Bonus*: <https://artbonus.gov.it/>
11. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinasis įstatymas, 1990 m. spalio 5 d., Nr. I-641, 7 str.
12. Nilda Bullain, „Explaining Percentage Philanthropy: Legal Nature, Rationales, Impacts”, *The International Journal of Not-for-Profit Law*, t. 6, nr. 6, rugsėjis 2004, <https://www.icnl.org/resources/research/ijnl/explaining-percentage-philanthropy-legal-nature-rationales-impacts>
13. *Protsent tulumaksust kodanikuühendustele*, Praxis Center for Policy Studies, gruodis 2004, https://www.kysk.ee/failid/File/Uuringud/Uuringuraport_8222Protsent_tulumaksust_kodanikuuhen dustele8221_uuringu_teostaja_Poliitikauuringute_Keskus_PRAXIS.pdf
14. Alix Slater, *Revisiting Membership Scheme Typologies in Museums and Galleries*, Museum Management and Marketing, Routledge, 2007, https://ds.amu.edu.et/xmlui/bitstream/handle/123456789/6207/%5BRichard_Sandell%5D_Museum_Management_and_Marketing_%28BookFi.org%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=396
15. „Avainlukuja Museokortista”, *Museokortti*, <https://museot.fi/museokorttietoa>
16. Alix Slater, Kate Armstrong, „Drivers and motives for membership at the Southbank Centre, a mixed arts venue in London, UK”, *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 2013, https://www.researchgate.net/profile/Dr-Kate-Armstrong/publication/259540918_Drivers_and_motives_for_membership_at_the_Southbank_Centre_a_mixed_arts_venue_in_London_UK/links/5c0fc97592851c39ebe538e7/Drivers-and-motives-for-membership-at-the-Southbank-Centre-a-mixed-arts-venue-in-London-UK.pdf
17. „Aalto-yliopiston tutkijat: Museokortin omistaminen kasvattaa museokäyntien määrää 295%, hyödyt museoille yksiselitteisiä”, *STT Info*,

- <https://www.sttinfo.fi/tiedote/69868320/aalto-yliopiston-tutkijat-museokortin-omistaminen-kasvatta-a-museokayntien-maaraa-295-hyodyt-museoille-yksiselitteisia?publisherId=65177263>
18. Kaisa Potisepp, „Kert Kask muuseumikaardist: projektiga liitujaid tuleb aja jooksul juurde”, *ERR*, 2023 balandžio 11 d.,
<https://kultuur.err.ee/1608944771/kert-kask-muuseumikaardist-projektiga-liitujaid-tuleb-aja-jooksul-juurde>
  19. „Muuseumikaardil on juba 1000 omanikku!”, Ministry of Culture, 2023 m. balandžio 28 d.,
<https://kul.ee/uudised/muuseumikaardil-juba-1000-omanikku>
  20. *Cineville*: <https://www.cineville.nl/pas>
  21. „Jubilerend Cineville breidt uit naar vier nieuwe steden”, *Filmkrant*, 2014 m. rugsėjo 10 d.,
<https://filmkrant.nl/nieuws/jubilerend-cineville-breidt-uit-naar-vier-nieuwe-steden/>
  22. Alain Lorfèvre, „Après un an, le Pass Cineville rajeunit le public”, *La Libre*, 2023 m. birželio 18 d.,
<https://www.lalibre.be/culture/cinema/actualite/2023/06/18/le-pass-cineville-est-letendard-des-salles-art-et-essai-4IT75IBINJBSRB67I6OUS75I2U/>
  23. „CINEVILLE | Le nouveau pass des cinémas d'art et essai est là !”, Fédération Wallonie-Bruxelles,
<https://audiovisuel.cfwb.be/actualite/news/cineville-le-nouveau-pass-des-cinemas-dart-et-essai-est-la/>
  24. *We Are Public*: <https://www.wearepublic.nl/about-we-are-public>
  25. *De Nieuwe Cultuur Stichting, Jaarverslag 2022*,
<https://cms.wearepublic.nl/storage/media/Website/We-Are-Public-Jaarverslag-2022.pdf>
  26. *Crowdfunding: Reshaping the crowd's engagement in culture*, European Commission, 2017,
https://www.ideaconsult.be/images/media/Crowdfunding_CCS_study.pdf
  27. *Matching the crowd: Combining crowdfunding and institutional funding to get great ideas off the ground*, NESTA, spalio 2017,
https://media.nesta.org.uk/documents/matching_the_crowd_main_report_0.pdf
  28. „Voordekunst”, *Amsterdams Fonds voor de Kunst*,
<https://www.amsterdamsfondsvoordekunst.nl/en/fondsinitiatieven/voordekunst/>
  29. *The case of being there for the arts: voorderkunst*, crowdfunding4culture, 2017,
<https://www.crowdfunding4culture.eu/sites/default/files/Voordekunst.pdf>
  30. *Shifting Paradigms: The 4th European Alternative Finance Benchmarking Report*, University of Cambridge, 2017, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3772260
  31. *Crowdfunding in E-Estonia: Hooandja & Fundwise*, crowdfunding4culture, 2017,
<https://www.crowdfunding4culture.eu/sites/default/files/Hooandja.pdf>
  32. *Art Fund*: <https://www.artfund.org/>
  33. *Istanbul Foundation For Culture And Arts (IKSV)*: <https://www.iksv.org/en>
  34. *Lale Kart*: <https://lalekart.iksv.org/>
  35. *Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fond*: <https://www.erkf.ee/et>
  36. *Zodiak*: <https://www.zodiak.fi/en>
  37. „Visit The Palais Garnier”, *Manatour: Voir & Savoir*, <https://www.manatour.fr/en/palais-garnier>
  38. „Adoptez un fauteuil”, Opéra national de Paris, <https://fauteuils.operadeparis.fr/>
  39. „About TGE”, TGE Transnational Giving Europe, <https://www.transnationalgiving.eu/>
  40. „In Situ Dreams Up Magritte Cocktail and More for SFMOMA's Latest Exhibition”, *EATER San Francisco*, 2018 m. gegužės 18 d.,
<https://sf.eater.com/2018/5/11/17345224/in-situ-magritte-cocktail-sfmoma-exhibit-san-francisco>